

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆԱՏՊՈՒԹԻՒՆԸ

«Ձյլ կիցն անց եւ նոր եղև ամենայն»:
Բ. ԿՈՐՆ.Թ. Ե. 17:

Նկարչութեան զպրոցներու մէջ, կը պատահի որ ուսուցիչը սրբագրէ աշակերտներու աշխատութիւնը. այն ատեն արտայայտութիւնն չունեցող զիմացներ անմիջապէս նկարագիր կ'առնեն, աչքերը կենդանութիւն կը ստանան, շրթունքները կը խօսին. իսկ զաշտանկարի մը մէջ, հետուսները մեղմ կը նկարուին, առաջին շարքերը կ'անջատուին, զօրաւոր հակապատկերները կը մեղմանան:

Առաջին նայուածքով, զիտողներ պիտի չտատամսին ըսելու.

«Վարպետը անցեր է այդ տեղէն»:

Նոյնպէս, տաղանդաւոր զբաղէտ մը, աչքէ անցնելով նորավարմի մը իրեն ներկայացուցած զբական գործը, կը կրճատէ

այսօր ծնայ գլխիդ». այդ այսօրը, ամեն օր պէտք է ըլլայ քրիստոնեայ մարդուն համար:

Աստուած սիրոյ մէջ ստեղծեց մարդը. մարդու սիրոյն մէջ Աստուած պէտք է ուրախանայ, իսկ Աստուծոյ սիրոյն մէջ մարդը պէտք է օրհնուի. մեղի հետ ու մեր մէջ ունինք այլևս Աստուծոյ ներկայութիւնը, եղբօր մը, բարեկամի մը, սիրելի էակի մը խոնարհ, բայց սրտագրաւ կիրպարանքին ներքեւ: Աստուածայինը եկած խառնուած, հիւստուած է մարդկային կաւէ հին կանթեղին՝ կեանքին մէջ, ուր կը նշուի աստուածային նայուածքի մը պայծառ լոյսը: Կեանքը Աստուծոյ ու սիրով լեցուեր է ու յորդեր. տիեզերքի մէջ տաք սրտի մը բարախումբ կայ. Աստուծոյ սէրը կը ճառագայթէ տիեզերքի և կեանքերու վրայ, ու մարդերը իր թեւերուն վրայ առած՝ Աստուծոյ ու երկինքին կը տանի:

Բանին մարդկայնութիւնը՝ Քրիստոսի ծնունդը՝ սրտառուչ քերթուածն է կեանքին ու կրօնքին, բանաստեղծութիւնը երկինքին ու երկրին. երանի՜ անոր որ կ'ըմբռնէ այդ քերթուածը, ու կ'ապրի զայն:

ԱՐԹՈՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

երկարաբանութիւններ, կրկնութիւններ, աւելորդ արանութիւններ. առանց անհրաժեշտաբար նոր գաղափար մը գնելու անոր մէջ, կը գօրացնէ կարգ մը գլխիք. աշակերտը յարգանքով պիտի խոստովանէր.

«Վարպետ, ձեր ձեռքերուն մէջ գործս յաջողած է հարիւրին հարիւր»:

Աշխարհին՝ Քրիստոսի նոր բան մը չը բերելու առարկութեանց ի պատասխան կ'արժէ վերջիշել փոյ ձառութեան վերագրեալ իրողութիւնները: Քրիստոս զոհացաւ սրբադրելով միայն զինք կանխող լամատաւէրներու և կրօնի հիմնադիրներու նախազիծերը:

Իրականին մէջ սակայն ան աւելին ըրած է:

Դարերէ ի վեր, մարդկութիւնը զանազան կերպերով կը ջանար գիրք մը խմբագրել. կեանքին Դիրքը, որ պարունակէր մեր ծնունդին, մեր բնութեան, մեր ճակատագրին վրայ այն ամէնը՝ զոր մենք պարտինք զխոնար թէ՛ այս՝ և թէ՛ միւս աշխարհին մէջ: Արդ, շատ անգամ, երջանիկ իր գեղեցիկ գիւտերուն մէջ, մարդկութիւնը յաճախ կը մոլորէր: Դիւրին չէր տեսնել զգալի երեւոյթներէն անդին, և դատել զանոնք ճշգրտօրէն:

Քրիստոս եկաւ: Զօրաւոր ձեռքով մը, առանց երբեք ջնջելու այդ գիրքէն տող մ'իսկ, զոր առողջ արամբանութիւնը կրնայ ընդունիլ, ան մերժեց ինչ որ այդ գիրքը կը գատապարտէ: Պահեց կարգ մը հարցեր, յայտադրեց գաղափարներ՝ արդէն չօշափուած շատ մը զպրոցներէ եւ մանաւանդ քարոզուած իսրայէլի մարգարէներէն, լայնօրէն մշակեց ուրիշ յղացումներ, որոնց՝ մարդարէները հազիւ մօտեցած էին: Հիթանոս իմաստասիրութեան նախազիծերը, և նոյնիսկ հրէական աստուածածաբանութիւնը իրմով ձեւափոխուած են: Ան տուաւ նոյն տեսակէն նոր գիրք մը: Աւելին՝ ինքն իսկ կեանքի գիրքը եղաւ:

Կը տեսնէ՞ք այն՝ ինչ որ կը յորինէ Իր ինքնատպութիւնը՝ իրիւ վարդապետ: Զայնին մէջ ի յայտ եկող հեղինակութեան Իր եղանակը, Իր անուան բարութիւնը, Իր մատածու մին յատկութիւնը, Իր լեզուին պարզութիւնը: — Այ՛ո՛, այս բոլորը և աւելին. բայց մենք ժամանակ չունինք կենալու այս յատկութիւններուն զիմաց: Ուրիշ և

րեքներ կը գրաւեն մեր ուշագործութիւնը, նախ իր լուսութիւնները, ապա իր գլխաւոր գաղափարները, ու վերջապէս այն միակ կերպը՝ որով ան ամբողջացած է կենդանի եւ հրապուրիչ պատկերի մը մէջ իր ամբողջ ուսուցումը: Ան լոկաց երբ պէտք էր լուի. ըսաւ այն՝ ինչ որ ուրիշ մը չէր ըսած. եւ այս՝ այնպիսի ձեռքով մը, զոր ոչ ոք ըսած էր իրմէ առաջ:

Ան կը մնայ վարդապետներուն ամենէն ինքնատիպը, ուսուցիչներուն ուսուցիչը:

Ա. — ՅԻՍՈՒՍԻ ԼՈՒՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ան լոկաց:

Այնքան մեծ արժանիք մըն է սակայն լուիլը: Պիտի չկատկածէիք այդ մասին, եթէ նկատէք որ իր հակառակորդները՝ հեթանոս իմաստասէրներ կամ ուրիշ կրօններու հիմնադիրներ, լուծել ուզած են ինչ ինչ հարցեր, արագ և վճռական կարծիք յայտնելով:

Ոմանք, ճիշդ է, կոմպիւլկիտս և Պուտտա օրինակի համար, ի հարկին ըսած են «չեմ գիտեր» կամ, «կը վերապահեմ կարծիքս»: Աւա՛ղ, Սաքրամենի նոյն վերապահութեամբ արտայայտուած է մեզ ամենէն աւելի անարեկող խորհուրդին շուրջ. Ո՛ւր կ'երթանք մենք. գէպի անստուեր և անծայր միսթաբութիւն, և կամ՝ ոչինչին: Այն ատեն անխուսափելի էր որ իր աշակերտները, ուշ կամ կանուխ, ուղղութիւն մը չընտրէին, և ատիկա ըլլար երբեմն իրենց վարդապետի մտածման հակառակ:

Միւսները, սակայն, որոնց մէջ չեն պակսիր շատախօսները, խօսած են այնպէս, կարծես թէ ամէն բան գիտնային: Ոչ մէկ տաճար, բացի Երուսաղէմի տաճարէն, ուր քահանաները յայտնած չըլլան աստուածներու ազգարանութիւնն ու անոնց արկածները: Ոչ մէկ իմաստասիրական դպրոց, ուր բացատրելու քննք եղած չըլլայ աշխարհներու սկիզբը, մարմիններու բաղադրութիւնը, բնութիւնն ու բոլոր անմահներու պաշտօնները:

Դժբաղդներ, Դուք թէ՛ շատ և թէ՛ քիչ կը խօսիք, շատ՝ քանի որ հոգիներուն կ'ընծայէք երեւակայական գիտութիւն մը. քիչ՝ քանի որ անոնց չէք կրնար հայթայթել ապահովարար պահանջուած լուսաբանութիւններ:

Ա՛հ, որքա՛ն տարբեր է Յիսուսի ընթացքը:

Թող՝ ան բան մը սորվեցուցած չըլլայ, թող՝ ան միայն օրդիական գիտութեան մը օրինակը տուած ըլլայ հանդէպ Աստուծոյ, ու թէզը պաշտպանելի է: Ճիշդ է, ատոր փոխարէն չափաւորած է իր յայտնութիւնները ծայրագոյն խնայողութեամբ:

— Վարդապետ, ի՞նչպէս կազմուած է տիեզերքը:

— Կարգացէք Ս. Գրքին առաջին գլուխները, կը պատասխանէ մեզ:

— Մեկնէ մեզի բնութեան գաղանիքները: Յայտնէ մեզի արուեստներու և գիտութեանց խորհուրդները: Ըսէ մեզի թէ ինչո՞ւ Յաւիտենականը այնքան աշխարհներ արձակած է միջոյններու անհունութեան մէջ. ո՞րքանը անոնց բնակուած է, ուրոնցմօ՞վ:

Ոչ մէկ պատասխան:

— Առնուաղն Աստուծոյ մասին խօսէ մեզի:

— Ես ձեզի յայտնեցի երրորդութիւնը աստուածային անձերուն, իրենց յատկանշական տիպոսները՝ Հայր, Որդի, Ս. Հոգի, իրենց հաւասարութիւնը, իրենց փոխադարձ սէրը, այն բաժինը զոր անոնք կը ստանձնեն ձեր փրկութեանը մէջ. ահա ա՛յս է ինչ որ դուք պէտք է գիտնաք: Մտածեցէք այս ցուցմունքներուն վրայ:

— Պիտի մերժե՞ս մեզի աւելի ընդարձակ մանրամասնութիւններ՝ մեր ապագայի մասին: Դուն մեզ կը սպառնաս դժոխքով, ամէն բանէ վերջ, ընտրեալներ՝ աւելի պիտի գտնուին՝ թէ դատապարտուածներ: — Ես ձեզ ըսի. երկինքի ճամբան նեղ է. ամէն մարդ ըստ իր գործերուն պիտի դատուի:

— Բայց տակաւին, ե՞րբ պիտի հնչէ վերջին դատաստանի ժամը: — Հօր Աստուծոյ գաղանիքն է ատիկա:

— Մինչև այն ատեն, զոնէ, ի՞նչպէս պէտք է կազմակերպուի քու եկեղեցին և այն սուրբ պաշտամունքը զոր դուն սահմանեցիր: — Ես ըսած եմ էականը:

Այո՛, սիրելիներ, այս և ուրիշ շատ մը հարցերու մասին, որոնք իսկապէս մեզ կը մտահոգեն, Յիսուս մերժած է պատասխանել, և կամ շատ քիչ բան ըսած: Աւետարանները, ապահովարար, մեզ չեն փո-

խանցեր ամբողջ և իւրաքանչիւրը իր խօսքերուն: Սակայն անոնք մեկ կը հայթաթեն գրեթէ կատարեալ ամբողջութիւն մը այն գլխաւոր խնդիրներու շուրջ, զորս ինք մշակած է, և վճիռներուն՝ զորս իրենց տուած է: Արդ, այս հաւաքածոյին համառօտութիւնը կը հերքէ մեր բոլոր նախատեսութիւնները:

Ի՞նչ: Քրիստոս նշանակուած ըլլայ երկնային Հօր պատգամաւորը, խորհրդակիցը, հարազատ որդին, և իր յայտնութիւնները հազիւ պզտիկ գրքի մը քանի մը էջերը միայն լեցնեն:

Բայց ես այս կերպով սխալ տրամաբանցի, քանի որ ձեզմէ ոմանք տակաւին թերեւ չեն իսկ ընդունիր անոր գերբնական առաքելութիւնը, և ոչ ալ անոր աստուածային ըլլալը. ըսենք ուրեմն. թէ՛ աւետարանիչներ և թէ՛ առաքեալներ, Յիսուսը Աստուծոյ Որդին կը նկատէին, և Ս. Պօղոս, առանց ամենափոքր մեղադրանքէն իսկ վախճալու, կը սորվեցնէ. «Զի ի նմա բնակէ ամենայն լրումն աստուածութեան»¹ յետոյ, Ս. Յովհաննէս զայն կը կոչէ Լօկոս, Աստուծոյ Բանը: Աւետարանիչներն ու առաքեալները իրենց Տիրոջ կը վերագրէին առնուազն անսահման գիտութիւն մը. անոնք կը խոստովանին ատիկա. անոնք Փրկիչը կը ցուցնեն հարցաքննուած ամէն նիւթերու շուրջ, և կը յիշատակեն մարգարէութիւններ անոր վերաբերմամբ, որոնք ապագան կ'ենթադրեն: Եւ իրեն հաւատացողները, իրմով խանդավառները, անվերապահօրէն ընդունած և յայտարարած են այս պարագան:

Ընդունինք իսկ պահ մը որ աւետարանները ճշմարտախօս ականատեսներու տեղեկագրեր եղած չըլլան, այլ նախնական համայնքներու մէջ խմբագրուած առասպելներու պարզ հաւաքածոյ:

Սակայն անանուն հնարիչները այդ առասպելներուն, իրենք ալ կը հաւատային Քրիստոսի անսահման գիտութեան, ինչպէս իր ամենագորութեան, և կ'ուզէին որ մարդիկ հաւատան ատոնց: Դիտնալով թէ ի՞նչ խնդիրներ կը ձգտէին լուծել ժամանակի իմաստասիրութիւններն ու կրօնքները, մշտահոգ՝ ապացուցանելու թէ իրենց Տէրը ատոնց մասին ուրիշներու չափ գիտէր, անոնք պարտաւոր էին անոր չրթունքներուն

քանի մը ճառեր զնելու փորձուիլ, աստուածային անձերու ծագման ու բնութեան խորհուրդներուն մասին: Արդ, ինչպէս անոնք սովոր էին խուսափիլ ծանրանալու անոր հրաշքներուն մանրամասնութեան, հրաշքներ, բոլորովին տարբեր հեթանոսներու զարմանալիքներէն, անոնք կը խուսափէին նոյնպէս զայն խօսեցնելէ ամէն բաներու շուրջ, ինչպէս կ'ընէին իր հակառակորդները: Կարգ մը պարագաներու, կը հաւաստեն անոնք, որ ան մերժած է խօսիլ:

Իրապէս, ասոնք առասպելներու հնարիչներն են, որոնք Մեսիային և Աստուծոյ Որդիին այս տեսակ տխար մը երեւակայած են:

Ռոստովանինք որ հակադրութիւնը ուշագրաւ է, և աւետարանիչներու անկեղծութեան վերաբերմամբ մեզի լայն վատահոլութիւն ներշնչող: Իմաստասիրական զբոսներու և հեթանոսութեան սրբարաններուն մէջ կան մարգեր, որոնք շատ կը խօսին. միւս կողմէն, վարդապետ մը՝ զոր իր աշակերտները ամենագէտ կարծած են, եւ որ յաճախ կը լռէ:

Այսքան աղաղակող հակադրութիւն մը, կ'ենթադրէ արդարեւ զինք բացատրող պատճառներու մէջ, կարգ մը ոչ նուազ խօսունկ տարբերութիւններ: Փորձեցէք ճշգրտել այդ պատճառները:

Հին քահանաներու և հեթանոս իմաստասէրներու երկարաբանութիւնն ու անխոհմտութիւնը արդիւնք են, մէկ կողմէն քամած իրեակալութեան, ու ժողովուրդներու չափազանց դիւրահաւանութեանը, միւս կողմէն մարդկային խեղճ տրամաբանութեան, որ ընդունակ է իւրացնելու հաւանականութեան ցոլքեր՝ իբր յայտնութիւններ:

Կալով Քրիստոսի վերապահումին, զրժւար է մեզի հասկնալ պատճառները:

Ի՞նչ ընելու կուգար ան: Ի՞նչ կ'ուզէր: Ան ըսած է զայն. «Մօրորած հոգիները Աստուծոյ տանիլ, փրկիլ ինչ որ կորսուած էր»²: Անիկա պարտ էր ուրեմն խօսիլ բարոյականին ու զթութեան նախնական ըսկզբունքներուն վրայ, Հօրը բարութեան, Անոր անսահման ողորմութեան մասին: Ըրաւ այդ ամէնը առանց կրկնութեան վախի: — Պէտք ունէ՞ր ատոր փոխարէն մեղքօղագրեմելու բնութեան խորհուրդները, արուեստներու և գիտութեանց զազանիք-

ները: — Ապահովաբար ոչ: Գերբնական յայտնութիւն մը պարտի օգնել մարդկային խնայականութեան, և ոչ թէ դադրեցնել անոր գործունէութիւնը: Այդ պատճառաւ թէ պէտք ըլլար որ Յիսուս հաստատէր քանի մը հիմնական ճշմարտութիւններ ուղղակի յարարեցութեամբ զթուեկեան կեանքին հետ, աւելի յարմար էր որ ան ձգէր ֆիզիքական աշխարհը գիտուններու պրպտումներուն:

Անհրաժեշտ էր որ մեզ տեղեկութիւններ տար վերջին դատաստանի ժամանակին, ընտրեալներու թիւին, ու նման հարիւրաւոր խնդիրներու մասին: — Անշուշտ այո, եթէ մեր վեհանձնութիւնը ատով խթանուէր: Պատասխանեցէք անկեղծաբար, դուք ամէնքդ աւելի՞ ջերմեռանդօրէն պիտի ծառայէիք Աստուծոյ, եթէ վստահ ըլլայիք թէ Ան աւելի ներողամիտ է մեզքին հանդէպ: Ինչպէս որ ալ ըլլայ, մեզի համար որոշապէս աւելի օգտակար է՞ սպասել և միշտ ի մտի ունենալ հետեւեալ ազդարարութիւնները. «Երկինքի դուռը նեղ է. հսկեցէ՛ք, ազօթեցէ՛ք, միշտ պատրաստ եղէ՛ք»:

Այլևս պէտք ունէ՞ր աւելի լայնօրէն ցուցադրելու աստուածային կեանքին խորհուրդները: Բայց մենք չենք զիտեր իսկ թէ ան ոչինչ կրնար աւելցնել մեզի խանութի: Ամէն պարագայի մէջ, խնայողութիւնը իրեն կը հրամայէր մեզ տալ ապահով ուղղութիւններ, և ոչ մանրամասնեամբ լուծումներ զորս բացասաբար պիտի ուղեկէք ըսել:

Յիսուս, ի վերջոյ, երկիրը ձգելէն առաջ, պէտք ունէ՞ր սահմանել վերջին մանրամասնութեամբ կազմակերպումը իր Եկեղեցիին և պաշտամունքին: — Ահ, անկասկած, իր մրցորդները՝ հեթանոս կրօնքներու հիմնադիրները, նախանձով պարտաւորեալ էին ամէն ինչ նախատեսել և կանոնադրել: Անխոհեմները չեն մտածած որ ծայրայեղ կանոնաւորութիւնը կը ջլատէ ամէն գործունէութիւն, և անգործութեան կը պատրաստէ: Յիսուս իրեն հաւատարիմներուն պետեր տուած է՝ առաքեալները, ան հաստատած է կարգ մը ձէսեր, խորհուրդներ, և սահմանած՝ զոհաբոսութիւնը, ամբողջացնելու միւս բոլոր՝ Ս. Հաղորդութեամբ. նախընտրած է ան էականը, ճշգրէ սկզբունքները, և իր պաշտօնական ներկայացուցիչներուն թողուլ զանոնք կիրարկելու խնամքը:

Հեթանոս կրօնքներու հիմնադիրները չեն հասկցած թէ միակերպ օրէնսդրութիւն մը չի կրնար յարմարիլ բոլոր ժողովուրդ-

ներուն և ամէն ժամանակներու: Ան որ կը պատուիրէր իր աշակերտներուն քարոզել իր Աւետարանը աշխարհի ծայրերը մինչև, Ան որ զիտէ թէ իր Եկեղեցին սահմանուած է տեւելու մինչև դարերուն վերջը, պէտք էր տեղ ձգէր իր մտածումին հետ հաշտ բոլոր պատշաճեցումներուն, անշուշտի միայն միակ կէտերը զորս ինք իսկ պէտք էր կանոնադրած ըլլար. բարեկարգելի բոլոր այն տրամադրութիւնները զորս իր յաջորդները գործադրութեան պիտի դնէին իրենց իշխանութեամբ:

Կրօնքներու հիմնադիրները քաղմապատկած են պատուէրները. վստահ իրենց յատուկ ծանօթութիւններուն, չեն վստահած իրենց յաջորդներուն: Սակայն Յիսուս կը վստահէր իրեններուն: Կը վստահէր, տրամաբանութեամբ մը զոր իրեն միայն յատուկ էր. որովհետեւ ինքզինքին կը վրստահէր: «Երբ ձեզ ձգեմ, կը խոստանայ անոնց, պիտի զրկեմ ձեզի ճշմարտութեան հոգին. . . Ան ձեզի պիտի հասկցնէ ինչ որ ես սորվեցուցի. . . Ես իսկ պիտի վերադառնամ ձեզի. . . ձեզ հետ բնակելու մինչև ժամանակներուն վերջը»:

Ո՞ր մէկ օրէնսդիր երբեք համարձակած է գործածել այս խօսքերը:

Ինք, միայն ինք, որովհետեւ ան Մի է Հօր և Ս. Հոգիին հետ, որովհետեւ ան, իր աստուածութեամբ, անոնց հետ ներկայ է ամենուրեք, ներկայ բոլոր հոգիներուն մէջ, ներկայ այն անձերուն մէջ, զորս իրեն փոխանորդ նշանակած է իր երկինք վերանալէն առաջ:

Այս պայմաններուն մէջ դուք զինք պիտի մեղադրէի՞ք, ինչպէս զինք քննադատողներէն ոմանք, աւելի խօսած չըլլալուն համար:

Ան քիչ խօսած է, որովհետեւ լաւ կը ճանչնար մեր հոգիներուն անհրաժեշտ պակասները, որովհետեւ իր նաշուածքը կը սեւեռուէր բոլոր դարերուն. որովհետեւ ան ընդմիշտ իր Եկեղեցիին սրտին կը կենար, անոր կրկնելու համար ինքզինքը, ապահովցնելու համար իր մտածումին հասկացողութիւնը, անոր թելադրելու համար, ի դէպս, յարմար կիրարկումները:

Շատ խօսիլը տգէտներու, անխոհեմների, յաւակնտաներու սովորական թերութիւնն է. լուիւր երբ պէտք է, խմստուններու յատկութիւնն է. և աւելի զօրաւոր իրաւունքով, կը վայելէ Աստուծոյ:

Հ. ՓԻՆԱՐ ՏԸ ԼԱ ՊՈՒԼԷՅ ԹԴՂԸ Տ. Գ.

(Դարձնակէլ)